

Makale Geliş Tarihi:12.09.2018 Yayın Kabul Tarihi: 11.11.2018

TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ METİN KAVRAMI VE METİNLE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

İzzet ŐEREF*-Zeynep CİN ŐEKER**

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimi ile ilgili görüşlerini tespit etmektir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim deseni kullanılmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu uygun örnekleme tekniğiyle seçilen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir EĞitim Fakóltesi Türkçe EĞitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 39 üçüncü sınıf ve 37 dördüncü sınıf olmak üzere toplam 76 Türkçe öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir EĞitim Fakóltesi Türkçe EĞitimi Bölümünde okuyan öğrencilere açık uçlu sorular sorulması yoluyla elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmış olup elde edilen veriler frekans değerleriyle tablolara aktarılmıştır. Sonuç olarak Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimi ile ilgili görüşlerinin sınırlı olduğu, bu çerçevede öğretmen adaylarının yeterliklerinin tekrar sorgulanması gerektiği anlaşılmıştır. Ayrıca metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimi ile ilgili üçüncü sınıf öğretmen adaylarının, dördüncü sınıf öğretmen adaylarına göre daha doğru ve daha çeşitli görüşlere sahip oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretmeni adayları, metin kavramı, metinle Türkçe öğretimi, içerik analizi.

THE OPINIONS OF TURKISH TEACHER CANDIDATES REGARDING TO THE NOTION OF TEXT AND TEACHING TURKISH BY TEXT

Abstract

The aim of this study is to determine the opinions of Turkish teacher candidates regarding to the notion of text and teaching Turkish by text. In the study, the phenomenological pattern that one of the qualitative research patterns was used. The study group of the research is a total of 76 Turkish teacher candidates who have been studying at the Department of Turkish Language Education in Atatürk University KâzımKarabekir Education Faculty, were selected by appropriate sampling technique. The data of the study were collected from the students with open-ended questions. In the analysis of data, content analysis method was used and the obtained data were tabulated with frequency values. As a result, it has been understood that the opinions of Turkish teacher candidates about the text concept and the teaching of Turkish by text are limited and the competences of the teacher candidates should be questioned again in this frame. Furthermore, it has been seen that the third grade teacher candidates related to the concept of text and

* Dr. ÖĞretim Üyesi, Gaziosmanpařa Üniversitesi, EĞitim Fakóltesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler EĞitimi Bölümü, e-ileti: izzet.serf@gmail.com. ORCID: 0000-0002-2379-1373.

** Dr., Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir EĞitim Fakóltesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler EĞitimi Bölümü, e-ileti: zeynep.seker@atauni.edu.tr. ORCID: 0000-0002-0294-2961.

teaching Turkish by text have more accurate and more diverse views than the fourth grade teacher candidates.

Key Words: Turkish teacher candidates, the notion of text, teaching Turkish by text, content analysis method.

1. GİRİŞ

1.1. "Metin" Kavramı

Metin, sözlü ya da yazılı olarak bir sistem dâhilinde bir araya getirilmiş ve anlamı olan her türlü dil birliğidir. Aksan'a (1982: 205) göre "metin; yazı dilinin gerçekleşmiş her sözcüğü, dilin bir bütün oluşturan tüm sözlü sözcükleri; sonlu sayıda tümencenin bağdaşık dizisi"dir. Güneş (2014: 249), daha bütüncül bir tanımla metnin "bilgi, duygu ve düşüncelerin yerleştirildiği yapılar olduğunu" söylemiştir. Aynı zamanda bu yapılarda bilgilerin tesadüfen yer almadığını; tam tersine bilgilerin bir düzenleniş biçimi olduğunu; yerleştirme işleminin peş peşe sıralama şeklinde değil, mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Günay (2007: 44), metni "belirli bir bildirişim bağlamında bir ya da birden çok kişi tarafından sözlü ya da yazılı olarak üretilen anlamlı bir dil dizgesi bütünü" olarak tanımlamaktadır. Günay'ın bu tanımına göre bir şiirin, romanın ya da cümlelerin metin özelliği taşıması için en temel şart bildirişim bağlamıdır. Bildirişimin gerçekleşebilmesi için ise anlama ihtiyaç vardır. Yani bir ürünün, metin kimliğine bürünebilmesi için anlamlı olması gerekir. Özetle metin bir örgü veya doku, esas gayesi bildirişim olan ve kendine has kurallara sahip, farklı parçaların bir araya gelerek anlam kazanmasıyla oluşan bir bütündür.

1.2. Metinle Türkçe Öğretimi

Gerek geleneksel gerek modern metotlarda dil öğretiminin temel hedefi birtakım dil bilgisel kuralları kavratmak değildir. Türkiye'de daha önce tercih edilen Davranışçı Yaklaşım ve hâlihazırda uygulanmakta olan Yapılandırmacı Yaklaşım'da dil öğretiminin gerçek dil ortamlarından kopuk bir şekilde gerçekleştiği söylenebilir. Dil öğretiminde temelde hedeflenen şey, öğrencilerin günlük hayatlarında kendilerini hem yazılı hem de sözlü olarak en iyi şekilde ifade etmelerini sağlamaktır. Yani dil bilgisi öğretiminde öğrencilere öncelikle dili iyi ve güzel kullanmanın öneminin hissettirilmesi gerekir. Aksi takdirde öğrenci dil bilgisini dilden farklı algılayabilir. Bu durumda öğrencinin Türkçe derslerinde olduğu gibi birçok alanda başarısız olmasına sebep olabilir.

PISA sonuçları Türkiye'de güncel durumda yapılan dil bilgisi öğretiminin kural ve terimlerin öğretiminden başka bir şey olmadığını ortaya koymaktadır. Öğretilen kural ve terimleri öğrencilerin merkezî sınavlarda çıkan çoktan seçmeli soruların yanıtlandırılması dışında kullanamıyor olmaları, dil öğretiminde dilin işlev boyutunun tamamen unutulduğunu, önemsenmediğini göstermektedir. Öğrenciler ezberledikleri dil bilgisel terim ve kaideleri sadece çoktan seçmeli sorularda kullanacaklarını bildikleri için belli bir zaman sonra söz konusu terim ve kaideleri unutmaktadır.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

Bu noktada dil öğretiminde dilsel bir ürün olarak metnin önemine değinmek gerekir. Yukarıda yapılan metin tanımlarında, anlamı olan her türlü dil birliğinin metin olduğu vurgulanmıştı. Yani metin aslında dilin kendisidir. Diğer bir ifadeyle metnin temel malzemesi dildir. Buradan hareketle dil öğretiminin de ana materyalinin metin olması gerektiği ifade edilmelidir. Dil öğretim sürecinin metin odaklı yürütülmesi demek öğrencilerin dil ile doğrudan ilişki kurmaları demektir. Bu aynı zamanda dilin en iyi metinle öğretilbileceği anlamına gelmektedir.

Ana dili olarak Türkçe öğretiminde metin temelli öğretim, Türkçenin işlevsel olarak öğretilmesi anlamına gelmektedir. Bu noktada amaç dil bilgisel terim ve kaideleri metinle öğretmek değildir. Yani metin araç değildir. Doğrudan amaçtır. Kısacası dil öğretimin esas amacı dil olduğu için, metin özelinde dilin farklı işlevlerini öğrenciye somut olarak sunmak veya daha da önemlisi hissettirmektir. Çünkü metin, dilin vitrini gibidir. Soyut bir düşünce aracı olarak dil, metinle somutlaşır. O hâlde soyut olan bu düşünce aracının en iyi öğretim ortamı da metin olabilir.

1.3. İlgili Araştırmalar

Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir materyal olarak metnin kullanımı birçok açıdan üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu konuda alan yazında öğretmen adaylarına yönelik çalışmalardan ziyade çalışma grubunu ilköğretim öğrencilerinin oluşturduğu araştırmalara rastlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle ilköğretim Türkçe derslerinde metin kullanımının, dil öğretimine etkisinin olup olmadığını ortaya koymayı hedefleyen çalışmaların varlığından söz edilebilir. Söz gelimi Akyol (2003), metinle anlam oluşturma konusunu irdelemiş, ilköğretim birinci sınıftan itibaren bir ifade ve beceri dersi olan Türkçe dersinde metinden anlam yaratma becerilerinin detaylı bir biçimde öğrencilere kazandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Şenay (2007), metin öğretiminde kavram haritalarının kullanılabilirliğini varsaymış ve ders kitaplarından aldığı metinlerle kavram haritaları hazırlayarak model önerisinde bulunmuştur. Modern ve değişik bir yaklaşım olarak süreçsel modeli tercih eden Sulak (2014), bilgilendirici metin yapılarının süreçsel modelle öğretiminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerilerine etkisini araştırmış, çalışmasının neticesinde süreçsel modelle bilgilendirici metin öğretiminin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu tespit etmiştir.

Metinle Türkçe öğretiminde, dikkat edilmesi gerek bir diğer alan okuma ve anlamadır. Öğrencilerin Türkçe dersindeki başarıları, okuduklarını hangi oranda anlamlandırdıklarına bağlıdır. Okuma ve anlama becerisinin belirleyici yöntem, teknik, strateji gibi birçok etken vardır. Söz konusu bu etkenlerin süreçteki yerinin araştırmalarla belirlenmesi öğretim sürecinin daha doğru planlanmasına katkı yapabilir. Okuma ve anlama ile ilgili alan yazında yapılan çalışmalara dikkat edildiğinde Doğrudan Öğretim Modeli (Kuşdemir ve Güneş, 2014), ekrandan okuma (İleri Aydemir, Özgür ve Horzum, 2013; Duran ve Alevli, 2014), hızlı okuma (Dedebali, 2008), Waldmann Modeli (Balta ve Demirel, 2012), okuduğunu anlama stratejileri (Kaplan ve Maltepe, 2016; Aydoğan ve Demirtaş, 2012), öğrenme stratejileri (Belet ve

Yaşar, 2007), üstbilişsel okuma stratejileri (Baydık, 2011) gibi yöntem, strateji ve tekniklerin okuma ve anlama becerisine etkisinin ortaya konulmaya çalışıldığı araştırmalara rastlanmaktadır. Alan yazında öğrencilerin okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesi ile ilgilenen çalışmaların varlığı da dikkat çekmektedir. Farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin okuma ve anlama becerilerinin geliştirilmesi konusunda DüNDAR ve Akyol (2014), Palavuzlar (2009), Lüle Mert (2014), Batur ve Alevli (2014), Yılmaz (2008) çalışma yapan araştırmacılarıdır.

Alan yazın genel olarak değerlendirildiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimine dair görüşlerinin ele alındığı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu konuyu doğrudan ele alan Tok ve Yılmaz (2014), Türkçe öğretmeni adaylarının metin algılarının çok sınırlı olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu hususta Türkçe öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının metin işleme sürecine yönelik görüşlerini araştıran Göçer (2014), özellikle Türkçe öğretmenlerinin bu konuda görüşlerinin sınırlı olduğunu ortaya koymuştur.

Alan yazında Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı, metin işleme süreci ve metinle Türkçe öğretimi hakkında görüşlerinin ele alındığı ve değerlendirildiği yeterli çalışmanın olduğu söylenemez. Bu sebeple bu araştırmanın alandaki bu eksikliği belli ölçüde gidereceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problemi

Bu çalışmada şu soruya cevap aranmıştır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimine dair görüşleri nelerdir?

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören 39 üçüncü sınıf ve 37 dördüncü sınıf olmak üzere 76 Türkçe öğretmeni adayının görüşleriyle sınırlıdır.
2. Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerini almak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi ile İlgili Görüşleri" formuyla elde edilen verilerle sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden olgubilimsel desene uygun olarak tasarlanmıştır. Olgubilim odaklı çalışmalar, insanların tecrübe ettikleri şeyi nasıl betimlediklerine yoğunlaşır (Patton, 2014: 107). Olgubilim, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011: 19). Bu çalışmada

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimine dair görüşleri ve daha önemlisi farkındalıklarının ortaya çıkarılması hedeflendiği için en uygun yöntemin nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseninin olacağı görülmüştür.

2.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında okuyan 76Türkçe Öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Bu bölümdeki 386Türkçe öğretmeni adayından uygun örnekleme tekniğiyle seçilen 76öğretmen adayının 39'u üçüncü, 37'si ise dördüncü sınıftan oluşmaktadır. Bu tekniğe göre araştırmacı, örneklemini en ulaşılabilir olan yanıtlayıcılara öncelik vererek oluşturmaya başlar ve grup ihtiyaç duyduğu büyüklüğe ulaşana dek sürdürür (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2011: 91).

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmanın verileri, açık uçlu, beş sorudan oluşan "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi ile İlgili Görüşleri" formuyla toplanmıştır. Form, metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimi ile ilgili temel noktalara yönelik sorularla oluşturulmuştur. Bu soruların amaçlanan bilgileri ölçüp ölçemeyeceğiyle ilgili ikisi eğitim bilimleri, diğeri dil alanında olmak üzere üç uzman görüşünden yararlanılmıştır. Uzmanlardan formdaki açık uçlu soruları "Evet", "Hayır" ve "Kısmen" şeklinde değerlendirilen üçlü likert tipindeki bir form yoluyla uzmanlık alanları doğrultusunda değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar tarafından kodlanan formların tutarlılık oranı yüzde % 80 olarak hesaplanmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda forma son biçimi verilmiş ve uygulamaya geçilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler, veri çözümleme tekniklerinden biri olan ve nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, konu hakkında betimleyici bilgi sağlamak, bilgileri düzenlemek ve anlaşılır hâle getirmek, diğer araştırma sonuçlarını kontrol etmek ve hipotezleri test etmek amacıyla kullanılır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2011: 270).

Araştırma grubundan toplanan veriler şu sıralamaya göre çözümlenmiştir:

1. Kavramları tanımlama
2. Analiz birimlerini belirleme
3. Konu ile ilgili verilerin yerini belirleme
4. Mantıksal bir yapı oluşturma
5. Plan yapma
6. Kodlama

7. Analiz etme

8. Raporlaştırma

3. BULGULAR

Bu bölümde “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi ile İlgili Görüşleri” formuyla toplanan verilerden elde edilen bulgular tablolar hâlinde sunulmuştur.

Tablo 1. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ile İlgili Görüşleri

Sınıf	Görüşler	f
4	Cümlelerin bağlamsal bütünlüğüdür.	12
	Belli bir konusu ve anlatım tekniği olan bir kavramdır.	3
	Eğitsel duygu ve düşüncelerin kavratılmak istendiği yazılardır.	1
	Duygu ve düşüncelerin yazılı olarak ifade edilmesidir.	5
	Belli bir mesaj içeren söz ve söz gruplarıdır.	5
	Cümlelerden oluşan anlatma ve anlaşma aracıdır.	1
	Malzemesi dil olan farklı türlerde yazılardır.	1
	Yazarın duygu ve düşüncelerini anlatma aracıdır.	1
3	Cümleler yığındır.	1
	Anlamli paragraflar bütünüdür.	5
	İletişim bağlamında yazılı ve sözlü üründür.	2
	Dinleme ve okuma etkinliklerinde kullanılan yazıttır.	2
	Yazarın duygu ve düşüncelerini anlamli bir bütün olarak ifade ettiği belli türdeki yazıdır.	8
	Kelimelerden oluşan anlamli bütündür.	1
	Okuyucuya mesaj veren cümleler bütünüdür.	1
	Bilgi vermek amaçlı oluşturulan yazılı türdür.	8
	Anlamli cümleler bütünüdür.	7
	Ders kitaplarında yer alan ve belirli kazanımları vermek için kullanılan yazılı türdür.	6
Üst düzey beceriler kazandırmak için yazılan üründür.	1	
Herhangi bir konu hakkında farklı türlerde yazılan üründür.	2	
Bağdaşık, bağlaşıp, tutarlı ve bütünleşik bir düzendir.	2	
Sözcük-Cümle-Paragraf-Metin	2	

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

Kelimeler yığındır.	1
Ses-Kelime-Cümle-Metin	1

Tablo 1'e bakıldığında dördüncü sınıflardan on ikisinin metni; cümlelerin bağlamsal bütünlüğü, beşinin duygu ve düşüncelerin yazılı olarak ifade edilmesi, beşinin ise belli bir mesaj içeren söz ve söz grupları olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Üçüncü sınıflardan sekizinin yazarın duygu ve düşüncelerini anlamlı bir bütün olarak ifade ettiği belli türdeki yazı, sekizinin bilgi vermek amaçlı oluşturulan yazılı tür, yedisinin Anlamlı cümleler bütünü, altısının ders kitaplarında yer alan ve belirli kazanımları vermek için kullanılan yazılı tür, beşinin anlamlı paragraflar bütünü olduğunu düşündükleri görülmektedir. Üçüncü ve dördüncü sınıflar birlikte değerlendirildiğinde Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramının ne olduğu ile ilgili ortak bir görüşlerinin olmadığı, hatta birbirlerine zıt görüşlere sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ana Dili Olarak Türkçe Öğretiminde Metin Kullanımına Yeterince Yer Verilip Verilmediği ile İlgili Görüşleri

Sınıf	Görüşler	f
4	Yer veriliyor. Hatta metinleri işlemek için zaman yetmiyor.	1
	Yer veriliyor. Aynı zamanda işlevsel olarak kullanılıyor.	8
	Yer veriliyor fakat işlevsel kullanılamıyor.	4
	Çok fazla yer veriliyor. Bu nedenle öğrenciler sıkılıyor.	1
	Yer veriliyor fakat seçilen metinler öğrenci düzeyine uygun değil.	1
	Yer veriliyor fakat geleneksel yöntemle çözümlene yapıyor.	2
	Ders kitaplarında yeterince metin var.	2
	Yer veriliyor ama metin dışı etkinlikler öğrencileri metinden uzaklaştırıyor.	2
	Yer veriliyor ancak metinler amaç ve kazanımlara uygun değil.	2
Yer verilmiyor çünkü seçilen metinler nitelikli değil.	3	
3	Yeterince metin var ama işlevsel olarak kullanılmıyor.	9
	Yeterince metin var ama farklı çözümlene yöntemleri kullanılmıyor.	3
	Yeterince kullanılıyor fakat farklı türde etkinliklere daha çok yer verilmelidir.	1
	Kısmen yer veriliyor ancak sınav kaygısı gibi farklı tutumlar var.	6
	Yer verilmiyor çünkü okuma kültürü oluşturulamıyor.	1
Ders kitaplarında bolca metin ve etkinlik var.	3	

Metinlere yer verilmesinden çok doğru metinleri kullanmak önemlidir.	1
Metin sayısı yeterli fakat uygun metinler seçilmiyor.	8
Ders kitaplarında yer alan ve belirli kazanımları vermek için kullanılan yazılı türdür.	6
Daha çok metin örneğine yer verilebilir.	1
Yer verilmiyor. Çünkü sadece dil bilgisi önemsenmektedir.	2
Yer verilmiyor. Çünkü metinler ana dili öğretiminde yetkin değil.	2
Yeterince yer veriliyor. Hatta metin çokluğundan dolayı öğrenciler sıkılıyorlar.	1

Tablo 2’de Türkçe öğretmeni adaylarının ana dili olarak Türkçe öğretiminde metin kullanımına dair görüşleri sunulmaktadır. Tabloya dikkat edildiğinde dördüncü sınıf öğretmen adaylarının sekizinin metne yeterince yer verildiğini ve işlevsel olarak kullanıldığını, üçünün ise yeterince yer verilmediğini düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarının görüşlerine genel olarak bakıldığında ana dili olarak Türkçe öğretiminde yeterince metin kullanıldığını ancak metinlerin işlevsel kullanılmadığını, geleneksel yöntemlerle işlendiğini, metin dışı etkinliklerin tercih edildiğini, metinlerin amaç ve kazanımlara uygun olmadığını ileri sürdükleri anlaşılmaktadır. Üçüncü sınıf öğretmen adaylarının da aynı görüşlere sahip olduklarını söylemek yanlış olmaz. Öğretmen adaylarının bu konuda metinlere yeterince yer verildiğini fakat hem metin seçiminde hem de metin işleme sürecinde yeterince titiz davranılmadığını düşündükleri söylenebilir.

Tablo 3. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Üst Düzey Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesinde Metin Kullanımının Önemi ile İlgili Görüşleri

Sınıf	Görüşler	f
	Metinler aracılığıyla öğrencilerin soru sorarak yeni fikirler üretmeleri sağlanır.	1
	Öğrencilerin metinlerden elde edilen düşünceler üzerine düşünmeleri sağlanarak eleştirel düşünme becerileri geliştirilir.	11
3	Metinler aracılığıyla öğrencilerin öz denetim ve çevrede yaşananları değerlendirme becerileri gelişir.	4
	Metinler, öğrenilen üst düzey düşünme becerilerinin uygulandığı alandır.	9
	Metin seçiminde niteliğe önem verilmesi üst düzey becerilerin geliştirilmesinde etkilidir.	6
	Metinlerdeki örnek olaylar öğrencilerin problem çözme	8

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

	becerilerini geliştirir.	
	Metinler öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirir.	4
	Metinler öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde etkilidir.	7
	Farklı özelliklerdeki metinler öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde daha etkilidir.	4
	Metinler öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirir.	2
	Metin işleme etkinlikleri ve süreci üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde doğrudan etkilidir.	2
	Üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde öncelikle uygun metin seçilmelidir.	5
	Metinlerdeki örnek olaylar öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirir.	10
	Metinlerle öğrencilerin yeni fikirler üretmeleri sağlanabilir.	3
4	Metinlerde anlatılanlar öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir.	8
	Metinler öğrencilerin soyut düşünme ve analitik düşünme becerilerini geliştirir.	1
	Metinler öğrencilerin yaşam becerilerini geliştirir.	2
	Metinler öğrencilerin olayları daha kapsamlı değerlendirmelerini sağlar.	4

Tablo 3'te Türkçe öğretmeni adaylarının üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde metin kullanımının önemine dair görüşlerine yer verilmiştir. Bu bağlamda üçüncü sınıf öğretmen adaylarından on birinin öğrencilerin metinlerden elde edilen düşünceler üzerine düşünmeleri sağlanarak eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilebileceğini, dokuzunun metinlerin öğrenilen üst düzey düşünme becerilerinin uygulandığı alan olduğunu, sekizinin metinlerdeki örnek olayların öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirdiğini, yedisinin metinlerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Dördüncü sınıf öğretmen adaylarından onunun metinlerdeki örnek olayların öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirdiğini, sekizinin ise metinlerde anlatılanların öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirdiğini belirttikleri anlaşılmaktadır. Tabloya dikkat edildiğinde üçüncü sınıf öğretmen adaylarının, dördüncü sınıf öğretmen adaylarına göre hem daha detaylı ve çeşitli hem de daha zengin düşüncelere sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 4. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metinle Türkçe Öğretimi Kapsamlı Alternatif Çalışmalar ile İlgili Görüşleri

Sınıf	Görüşler	f
	Öğrenciyi araştırma ve sorgulamaya yönelik etkinlikler yapılmalıdır.	1
	Metinle ilgili daha ayrıntılı, üst düzey etkinlikler veya sorular hazırlanabilir.	1
4	Canlandırma çalışmaları yapılabilir.	4
	Metin çeşitliliğine daha çok önem verilmelidir.	4
	Metin türü değiştirme çalışmaları yapılabilir.	1
	Öğrencileri aktif kılacak sorular hazırlanabilir.	1
	Dil bilgisi metindeki bağlamdan hareketle öğretilmelidir.	1
	Alternatif metinler kullanılmalıdır.	1
	Tartışmaya uygun etkinlik/metin işleme süreci gerçekleştirilebilir.	5
	Okunan metinlerden hareketle yazma çalışmaları yapılabilir.	5
	Metin seçiminde Türk edebiyatının seçkin örneklerine öncelik verilebilir.	1
	Etkinliklerde anlama yoğunlaşmalı ve günlük hayattan kesitler sunan metinler seçilmelidir.	3
	Canlandırma ve seslendirme etkinliklerine daha çok yer verilmelidir.	13
3	Metin işleme sürecinde bolca materyal kullanılmalıdır.	1
	Araştırma merakı uyandıracak metinler kullanılabilir.	2
	İlişkilendirme etkinliklerine yer verilebilir.	1
	Çalışma kitabının dışında yaratıcı düşünmeye imkân tanıyan etkinlikler yapılabilir.	1
	Metin seçimi ve işleme süreci öğrencilere sorumluluk verilerek yürütülmelidir.	4
	Sınıf dışı uygulama etkinliklerine daha çok yer verilebilir.	4
	Grup etkinliklerine daha çok yer verilebilir.	1
	Öğrencilerin metin üzerinde ayrıntılı düşüncelerini (ifadelere yoğunlaşma) sağlayıcı etkinlikler yapılabilir.	4

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

Tablo 4'te Türkçe öğretmeni adaylarının metinle Türkçe öğretimi ile ilgili hâlihazırda yürütülen çalışmalara alternatif neler yapılabileceğine dair görüşleri sunulmaktadır. Tablodaki verilere göre dördüncü sınıf öğretmen adaylarından dördünün canlandırma çalışmaları yapılabileceğini, yine dördünün de metin çeşitliliğine daha çok önem verilmesi gerektiğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Üçüncü sınıf öğretmen adaylarının bu konuda daha farklı görüşlere sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bu bağlamda tabloya bakıldığında on üçünün canlandırma ve seslendirme etkinliklerine daha çok yer verilebileceğini, beşinin tartışmaya uygun etkinlik/metin işleme süreci gerçekleştirilebileceğini, beşinin okunan metinlerden hareketle yazma çalışmaları yapılabileceğini ileri sürdükleri görülmektedir. Tablodaki görüşlerden en farklı olanı ise öğrencilerin metin üzerinde ayrıntılı düşüncelerini (ifadelere yoğunlaşma) sağlayıcı etkinliklere öncelik verilmesi gerektiği ile ilgilidir.

Tablo 5. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Temel Dil Becerilerinin Geliştirilmesinde Metnin Önemi ve Metin Kullanımı ile İlgili Görüşleri

Görüşler	Sınıfa Göre Frekans Dağılımı	
	3	4
Okuma anlama becerisini geliştirir.	18	9
Dinleme becerisini geliştirir.	15	8
Yazma becerisini geliştirir.	11	8
Konuşma becerisini geliştirir.	12	8
Sesli okuma, dinleme becerisini geliştirir.	4	5
Sesli okuma, okuma becerisini geliştirir.	3	3
Metin, kelime dağarcığını geliştirerek konuşma becerisini geliştirir.	4	1
Doğru metin, okuma zevki uyandırır.	4	0
Metin, öğrencilerin karşılaştıkları farklı üslupları konuşma becerilerine katmalarını sağlar.	5	5
Metin tamamlama çalışmaları sayesinde öğrencilerin yazma becerileri gelişir.	2	2
Metin okuma, düşünme becerisini geliştirerek yazma becerisine doğrudan etki eder.	2	2
Metin okuma, doğru telaffuz becerisi kazandırır.	1	2
Metin üzerinden sorular sorma, konuşma becerisini geliştirir.	2	3
Metin okuma, öğrencilerde yazma merakı uyandırır.	1	1

Tablo 5'te Türkçe öğretmeni adaylarının temel dil becerilerinin geliştirilmesinde metnin ve metin kullanımının önemine dair görüşleri yer almaktadır. İfadelere genel olarak bakıldığında derslerde metin kullanımının öğrencilerin yazma, konuşma, dinleme ve okuma becerilerinin geliştirilmesinde doğrudan etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda öğretmen adaylarının sunulan görüşleri doğrultusunda metin kullanımının öğrencilerde okuma ve yazma ilgisi uyandıracığı da söylenebilir. Tabloda dikkati çeken bir başka husus ise üçüncü sınıf öğretmen adaylarının, dördüncü sınıf öğretmen adaylarına göre daha çok görüşe sahip olduklarıdır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

1. Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ile ilgili alan yazındaki tanımlardan çok farklı tanımlar yaptıkları görülmüştür. Bu tanımlardan öğretmen adaylarının metin kavramını tam olarak bilmedikleri, sözlü veya yazılı hangi ürünlere metin denilebileceği konusunda genellikle yanlış bilgilere sahip oldukları anlaşılmıştır. Özellikle dördüncü sınıf öğretmen adaylarının metin kavramına dair üçüncü sınıf öğretmen adaylarına göre daha sınırlı bilgilere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Tok ve Yılmaz'ın (2014), Türkçe öğretmeni adaylarının metin algılarını araştırdıkları çalışmalarında da öğretmen adaylarının metin kavramına ilişkin bilgilerinin çok yüzeysel olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Öğretmen adaylarından bazıları metnin kelimeler ve cümleler yığını olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadeler metin kavramının esasına zıt düşünceler içermektedir. Çünkü metin bir yığın değildir, aksine dilsel bir sistemdir. Bu hususta öğretmen adaylarının çok büyük bir kavram yanılgılarının olduğu aşikârdır.

2. Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe öğretiminde metne yeterince yer verildiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada aslında öğretmen adaylarının çok da olumlu görüşlere sahip oldukları söylenemez. Çünkü metne yeterince yer verildiğini düşünüyorlarken metinlerin işlevsel kullanılmadığını, geleneksel yöntemlerle çözümlendiğini, metin dışı etkinlikler yapıldığını, doğru metinlerin tercih edilmediğini ileri sürdükleri anlaşılmıştır. Yani öğretmen adayları, metin kullanımına yeterince yer verildiğini ama metin seçimi ve metin işleme sürecinde titiz davranılmadığını savundukları görülmüştür.

3. Türkçe öğretmeni adaylarının öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde metin kullanımının önemine dair görüşlerinin olumlu yönde olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının metnin öğrencilerin yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, öz denetim, problem çözme, soyut düşünme, analitik düşünme gibi üst düzey düşünme becerilerinin iyileştirilmesinde etkili olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Burada dikkati çeken bir başka husus ise üçüncü sınıf öğretmen adaylarının söz konusu bağlamda daha yetkin görüşlere sahip olmalarıdır.

Dilin temelde düşünce üretme biçimi olduğu düşünüldüğünde metnin, dilin düşünceye dönüşmüş formu olduğunu söylemek yanlış olmaz. Metnin bu özelliği, üst

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

düzey düşünme becerileri kullanılarak oluşturulduğunu göstermektedir. Yani metin öğrenciye dil aracılığıyla düşüncenin nasıl oluşturulabileceğini gösteren temel materyaldir. Bu bağlamda öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesinde metnin öneminin göz ardı edilemeyecek kadar büyük olduğu söylenebilir.

4. Türkçe öğretmeni adaylarının hâlihazırdaki metin işleme süreçlerine, metinle Türkçe öğretimi odaklı alternatif çalışmalarla ilgili görüşlerinin çok zengin olduğunu söylemek güçtür. Özellikle dördüncü sınıf öğretmen adaylarının görüşlerinin çok sınırlı olduğu görülmüştür. Bu noktada her iki sınıftaki öğretmen adaylarının canlandırma çalışmalarına yoğunlaştıkları anlaşılmıştır. Bunun dışında üçüncü sınıf öğretmen adaylarının metne yoğunlaşan, metni esas etkinlik alanı olarak gören çalışmaların yapılması gerektiğine inandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar özellikle dördüncü sınıf öğretmen adaylarının metinle Türkçe öğretimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, dil öğretiminde metne dayalı etkinliklerin neler olabileceğine dair sınırlı görüşlerinin olduğunu ortaya koymuştur.

5. Türkçe öğretmeni adaylarının, öğrencilerin temel dil becerilerinin geliştirilmesinde metnin önemi ve metin kullanımı ile ilgili görüşlerinin detaylı olduğunu söylemek yanlış olur. Öğretmen adayları genelde metin kullanımının öğrencilerin okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu yüzeysel bir şekilde ifade ettikleri; detaylı değerlendirmeler yapamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yani söz gelimi okuma becerisinin metinle nasıl geliştirilebileceğine ilişkin etraflı bir değerlendirmenin yapılamadığı görülmüştür. Özellikle dördüncü sınıf öğretmen adaylarının bu konuda çok sığ düşünceler paylaştıkları anlaşılmıştır.

Bu sonuçlar doğrultusunda alanda çalışma yapacak araştırmalara yapılabilecek öneriler şunlardır:

1. Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramının ne olduğuna yönelik düşüncelerinin olumsuz anlamda farklılık arz ettiği düşünüldüğünde Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı lisans programının sorgulanması ve öğretmen adaylarının bu eksikliklerini giderebilecek derslerin planlanması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Türkçe öğretmeni adaylarının Türkçe öğretiminde metnin önemini daha iyi kavrayabilmeleri için bu içerikte bir ders düzenlenebilir veya ilgili bir başka dersin içerisinde bu husus ele alınabilir.

3. Türkçe öğretmeni adaylarının metin işleme süreci ile ilgili yeterlikleri, metinle Türkçe öğretimi kapsamında yeniden değerlendirilebilir.

4. Türkçe öğretmeni adaylarının metin kavramı ve metinle Türkçe öğretimine dair görüşleri daha farklı ve daha büyük örneklemelerde sorgulanabilir

KAYNAKLAR

Aksan, D. (1982). Dilbilim seçkisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Akyol, H. (2003). Metinlerden anlam kurma. *Türklük Bilgisi Araştırmalar Dergisi*, 13, 49-58.
- Aydoğan, R. ve Demirtaş, V. Y. (2012). Okumaya karşı olumlu ve olumsuz tutuma sahip 6. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde kullandıkları okuduğunu anlama stratejileri ve yaratıcılık düzeyleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 22-42.
- Balta, E. E. ve Demirel, Ş. (2012). WaldmannModeli'nin 8. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerilerine etkisi. *TurkishStudies*, 7(3), 469-479.
- Batur, Z. ve Alevli O. (2014). Okuma becerileri dersinin PISA okuduğunu anlama yeterlilikleri açısından incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(1), 22-30.
- Baydık, B. (2011). Okuma güçlüğü olan öğrencilerin üstbilişsel okuma stratejilerini kullanımı ve öğretmenlerinin okuduğunu anlama öğretim uygulamalarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 301-319.
- Belet, Ş. D. ve Yaşar, Ş. (2007). Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ilişkin tutumlara etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 69-86.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Dedebali, N. C. (2008). Hızlı okuma tekniğinin sekizinci sınıf öğrencilerinin okuma hızlarına ve okuduğunu anlama düzeylerine etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Duran, E. ve Alevli, O. (2014). Ekrandan okumanın sekizinci sınıf öğrencilerinde anlamaya etkisi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 2(1),1-11.
- Dündar, H. ve Akyol, H. (2014). Okuma ve anlama problemlerinin tespiti ve giderilmesine ilişkin örnek olay çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 361-377.
- Göçer, A. (2014). "Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Türkçe Dersi Metin İşleme Süreci Üzerine Görüşlerinin İncelenmesi". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 326-336.
- Günay, D. (2007). Metin bilgisi. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Güneş, F. (2014). Türkçe öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- İleri Aydemir, Z.; Özgür, E. ve Horzum, M. B. (2013). Ekrandan okumanın 5. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici ve öykülendirici metin türünde okuduğunu anlama düzeylerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 2263-2276.

Türkçe Öğretmeni Adaylarının Metin Kavramı ve Metinle Türkçe Öğretimi İle İlgili Görüşleri

- Kaplan, A. ve Maltepe, S. (2016). Türkçe derslerinde anlama stratejileri kullanımının öğrencilerin okuduğunu anlama düzeylerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1446-1453.
- Kuşdemir, Y. ve Güneş, F. (2014). Doğrudan Öğretim Modeli'nin okuduğunu anlama becerilerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 86-113.
- Lüle Mert, E. (2014). Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılabilirlik etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.
- Palavuzlar, T. (2009). Hikâye ve deneme türü metinlerde okuduğunu anlama becerilerinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sulak, S. E. (2014). Süreçsel modelle bilgilendirici metin öğretiminin okuduğunu anlama becerilerine etkisi. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şenay, A. (2007). Kavram haritaları yöntemiyle metin öğretimi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tok, M. ve Yılmaz, E. (2014). "Türkçe Öğretmen Adaylarının Metin Algıları". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (25), 245-263.
- Yılmaz, M. (2008). Türkçede okuduğunu anlama becerilerini geliştirme yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 131-139.